UNELE PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA DEZINCRIMINAREA CONTRAVENȚIEI–STUDIU DE CAZ

SOME SPECIFICATIONS REGARDING THE DECRIMINATION OF THE CONTRAVENTION – CASE STUDY

Oleg PANTEA[14]
Doctor în drept, conferențiar universitar
ORCID ID: 0000-0002-8790-5472
Email: panteaoleg@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 343.154:342.924 **DOI:** https://doi.org/10.59295/ssdoed2025.23

Abstract: *In this paper, we have proposed to research the subject regarding the decriminalization of the contravention law and its applicative effects. The concept of decriminalization in the matter of contraventional law was identified, its forms of decriminalization were highlighted and analyzed. A special place in the work was dedicated to the principle of non-retroactivity of the contraventional law in the context of temporality, the application of the milder law in contraventional cases.*

The seat of the highlighted matter is the Contraventional Code of the Republic of Moldova, the Code of Criminal Procedure, the opinions of doctrinaires from the country and abroad.

The second part of the paper was dedicated to practical issues related to the effect of the decriminalization of the contraventional law at different phases of the contraventional legal relationship. It should be noted that the imputation by law of the contraventional nature of a deed entails the contraventional liability, and if this was removed by a new law, the latter produces legal effects on all the legal relations ordered up to this point (except for sanctions (measures) executed).

Keywords: *decriminalization of the law, retroactive effect, legal force, contravention, contraventional liability, contraventional causes.*

Rezumat: *În prezenta lucrare ne-am propus să cercetăm subiectul cu privire la dezincriminarea legii contravenționale și efectele ei aplicative. A fost identificat conceptul de dezincriminare în materia dreptului contravențional, au fost reliefate*

[14] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului „Consolidarea mecanismelor socio-economice și juridice de asigurare a bunăstării și securității cetățenilor” (CONSEJ 01.05.02)

și analizate formele de dezincriminare ale acesteia Un loc aparte în lucrare am dedicat principiului neretroactivității legii contravenționale în contextul temporalității, aplicarea legii mai blânde în cazurile contravenționale.

Sediul materiei reliefate este Codul contravențional al Republicii Moldova, Codul de procedură penală, părerile doctrinarilor din țară și de peste hotare.

Partea a doua a lucrării a fost dedicată problemelor practice legate de efectul dezincriminării legii contravenționale la diferite faze ale raportului juridic contravențional. De precizat că, imputarea prin lege a caracterului contravențional unei fapte atrage după sine răspunderea contravențională, iar în cazul în care aceasta a fost înlăturată printr-o lege nouă, ultima produce efecte juridice asupra tuturor raporturilor dispuse până la acest moment (cu excepția sancțiunilor (măsurilor) executate).

Cuvinte-cheie: *dezincriminarea legii, efect retroactiv, forță juridică, contravenție, răspundere contravențională, cauze contravenționale.*

Introducere

Cu titlu prealabil, înainte de a trece punctual la dezvoltarea temei care constituie obiectul nostru de cercetare, considerăm absolut necesar de a arăta esențialul unor instituții de drept pe care prezenta analiză urmează a se fundamenta, precum și a face o serie de mențiuni precursoare relației dintre acestea. Așadar, una dintre valențele esențiale ale dreptului contravențional este forța juridică a legii contravenționale, care se referă la caracteristicile acesteia, la capacitatea de a produce efecte juridice. Faptele sociale îmbracă haina juridică a contravenției numai atunci când aceasta este reliefat în legea contravențională în vigoare, care încadrează aceste norme în situaţii concrete cărora li se potrivesc, sau invers, determină acele situaţii concrete din punct de vedere temporal cărora li se potrivesc sau care se încadrează în respectivele norme de drept contravențional. Acest principiu în materia aplicării legii este edictat chiat în legea fundamentală, Constituția Republicii Moldova, la art. 22, „Nimeni nu va fi condamnat pentru acţiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos”. [1]

Un alt principiu de bază care guvernează problema aplicării legii este dispunerea doar pentru faptele de viitor, și este prevăzut în Codul contravențional al Republicii Moldova la art. 3, „Caracterul contravenţional al faptei şi sancţiunea ei contravenţională se stabilesc de prezentul cod în vigoare la momentul săvârşirii faptei. Legea care înăspreşte sancţiunea sau înrăutăţeşte situaţia persoanei vinovate de săvârşirea unei contravenţii nu are efect retroactiv”. [2]

În continuarea demersului, dacă legea nouă prevede o sancţiune contravenţională mai blândă, atunci se aplică această sancţiune, iar dacă se aplică sancțiunea din legea veche, această se execută în limita maximă a sancţiunii prevăzute în legea nouă. În cazul în care legea nouă nu prevede o anumită categorie a sancţiunii, sancţiunea stabilită şi neexecutată anterior intrării în vigoare a noii legi nu se mai execută. Singura excepție de la principiul neretroactivității legii contravenționale este aplicarea legii mai blânde, ceea ce cuprinde subiectul nostru de interes – dezincriminarea contravenției.

Rezultate și discuții.

Conceptul de lege dezincriminată a fost preluat din doctrina dreptului penal și este atunci când fapta anterior incriminată de o lege penală încetează să mai prezinte pericol, să afecteze o anumită valoare socială ocrotită, având în vedere că au dispărut acele condiţii care menţineau sau justificau includerea acelei fapte în sfera ilicitului penal. Astfel, dezicriminarea contravenției, care mai poate fi întâlnită în literatura de specialitate și sub denumirea de - „decontravenționalizare” - o novație pentru noi, presupune situația în care o faptă fiind considerată contravenție la o anumită etapă, în virtutea schimbărilor din societate, aceasta nu mai prezintă vreun pericol social și în consecință nu impune sancționarea conduitei contravenționale. Despre decontravenționalizare scrie dr. Mircea Ursuța, care vine cu unele clarificări terminologice, menționând că utilizarea termenului de „dezincriminare” și de „depenalizare” este folosit în dreptul contravenţional pentru a desemna trecerea unor fapte penale în domeniul contravenţional”. [3] Considerăm că nu este o greșeală folosirea sintagmei de decriminalizare, având în vedere natura juridică a contravențiilor (de natură penală), asigurarea garanțiilor procesuale în conformitate cu materia penală, sancţiunile contravenţionale produc consecinţe practice cel puţin comparabile cu cele generate de un proces penal. Decontravenționalizarea este mai mult un termen care pretinde a fi atribuit exclusiv familiei dreptului contravențional, care se reafirmă tot mai aproape în ipostaza unei ramuri autonome a dreptului.

Dicționarul explicativ al limbii române [4] vede în verbul a DEZINCRIMINÁ, dezincriminéz, vb. I. Tranz. (Jur.) A scoate de sub incriminare; a disculpa, abroga o dispoziție incriminatoare atunci când o faptă penală a încetat să mai prezinte un pericol social, – Dez- + incrimina.

Cu referire la retroactivitatea legii, venim cu o precizare din docrina dreptului penal, care a arătat că posibilitatea de retroactivare vizează doar legile penale de drept material, nu și pe cele de procedură, legea de

procedură penală fiind supusă aplicării imediate a legii noi. [5] De menționat aici că, procesul contravenţional în Republica Moldova se desfăşoară în baza principiilor generale de drept contravenţional, în temeiul Constituției, al Codului contravențional, Codului de procedură penală şi al normelor dreptului internaţional şi ale tratatelor internaţionale cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte. [6] Împărtășim aceeași poziție supra cu privire la efectul retroactiv al legilor procedurale. În cazul legii contravenționale, normele procesuale se aplică la zi, pentru viitor (ex nunc), ele neavând efect retroactiv. De la această regulă generală există o reflecție a Curtii Constituționale, în cazul redresării consecințelor negative ale procedurilor penale soluționate definitiv prin aplicarea unei norme care a fost declarată neconstituțională. [7]

Dezincriminarea contravenției este o excepție de la principiul neretroactivității legii. Efectele dezincriminării legii contravenționale pot fi diferite, în funcție de forma de dezincriminare:

Dezincriminarea totală a legii contravenționale. Dacă o faptă nu constituie contravenție prin lege, imediat dispar și consecințele săvârșirii ei, corespunzător aceasta nu va fi sancționată (decontravenționalizarea). De exemplu, anterior art. 62 din Codul contravențional prevedea contravenția de tăinuire, la înregistrarea căsătoriei, a circumstanţelor ce împiedică încheierea ei și se sancţiona cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale. În actuala redacție fapta nu mai constituie o contravenție, art. 62 din cod fiind abrogat. Este important ca fapta să nu se regăsească cumva sub o altă denumire în legea nouă sau într-o altă componență.

Dezincriminarea legii contravenționale prin restrângerea sferei de acțiune a textului legii, nemaiîntrunind aceleași elementele constitutive ale contravenției (se modifică subiectul sau latura obiectivă a contravenției, alte elemente).

Dezincriminarea legii contravenționale prin restrângerea (reducerea) sancțiunii. Prin acest proces, legiuitorul a dispus reducerea cuantumului sancțiunii aplicate pentru contravenție sau înlocuirea cu o sancțiune mai blândă. Avem în vedere atât sfera de aplicare a sancțiunilor principale, cât și a sancțiunilor complementare. De exemplu, pentru comiterea contravenției prevăzute de art. 238 al. (2) Staţionarea sau parcarea în locuri interzise anterior se sancţiona cu amendă de la 18 la 30 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare. În urma dezincriminării legii contravenționale, legiuitorul a exclus sancțiunea complementară, aplicarea punctelor de penalizare, unica sancțiune apli-

cabilă fiind amenda contravențională.

Depenalizarea legii - o noțiune mai veche care desemnează trecerea unor fapte cu caracter penal în domeniul contravențional, prin transformarea unor infracțiuni în contravenții. Spre exemplu, depenalizarea în Republica Moldova a consumului ilegal de droguri, etnobotanice sau analogi ai acestora (art. 85^1 din Codul contravențional).

În funcție de factorii care au generat dezincriminarea legii contravenționale, distingem:

Dezincriminarea formală, atunci când faptă anterior incriminată a devenit irelevantă pentru ordinea de drept, nu emană nici un pericol social. Deci, nu avem în vedere abolirea sancțiunii contravenționale, ci pierderea necesității obiective de a incrimina fapta contravențională în legătură cu transformările care au avut loc în societate.

Dezincriminarea legii contravenționale determinată de practica C.E.D.O., prin aducerea în concordanță a prevederilor legii naționale cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. De exemplu, în Hotărârea Mașaev contra Moldovei (nr. 6303/05, 12 mai 2009) [8], Înalta Curte a constatat încălcarea art. 9 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, ca urmare a ingerinței în dreptul reclamantului la libertatea de religie, prin aplicarea facă de făptuitor a amenzii contravenționale. În consecință, art. 54 al. (3) din Codul contravențional a fost abrogat (dezincriminarea legii), corespunzător fapta dată nu mai constituie contravenție.

Vom trata pe scurt efectele practice ale legii de dezincriminare atunci când fapta este scoasă din sfera ilicitului contravențional, prin analiza din punctul de vedere al fazei raportului contravenţional.

Dacă pe durata desfăşurării procesului contravenţional intră în vigoare o lege nouă care înlătură caracterul contravențional al faptei, autoritatea competentă a statului va dispune încetarea procesului contravenţional. Efectul legii retroactive presupune încetarea tuturor raporturilor contravenționale ce au demarat pe baza unor dispoziţii în vigoare la acel moment.

În cazul legii de dezincriminare a faptei, întocmirea procesului-verbal cu privire la contravenție este consderată ilegală, având în vedere că lipsește fapta contravențională propriu-zisă, în consecință dispare răspunderea contravențională. Sancțiunea aplicată persoanei printr-un asemenea proces-verbal este lovită de nulitate, fiind încălcat principiul legalității stabilirii și sancționării contravenției (art. 3 al. (3) din Codul contravențional, fapta care, printr-o lege nouă, nu mai este considerată

contravenţie nu se sancţionează).

Într-o altă situație, dacă între momentul săvârșirii contravenției și momentul aplicării sancțiunii a intervenit o lege nouă mai blândă, atunci autoritatea statului va aplica sancțiunea nouă, iar dacă deja a fost aplicată sancțiunea prevăzută în legea veche, atunci contravenientul va suporta sancțiunea veche în lima maximului stabilit în sancțiunea din legea nouă.

Intervenția legii de dezincriminare a contravenției în cazul sancțiunii aplicate legal conform legii vechi, dar neexecutate după intrarea în vigoare a legii noi, atrage după după sine neexecutarea ei.

Cu toate acestea, dacă dezincriminarea faptei a intervenit ulterior executării sancțiunii, aceasta nu are efectul repunerii în situația anterioară a contravenientului. De exemplu, dacă persoana a achitat amenda, aceasta nu va fi restituită. Soluția este înaintarea unei acțiuni în instanța de judecată pentru a solicita restituirea sumei de bani plătite nejustificat.

Legiuitorul național mai prevede o cale extraordinară de revizuire a procesului contravențional în favoarea contravenientului în termen de cel mult 6 luni din momentul intrării în vigoare a unei legi noi care înlătură caracterul contravenţional al faptei sau ameliorează situaţia contravenientului în a cărui privinţă nu a fost executată integral sancţiunea contravenţională (art. 475 al. 2, lit. c) din Codul contravențional).

Concluzii

Faptele sociale îmbracă haina juridică a contravenției numai atunci când aceasta este reliefat în legea contravențională în vigoare, care încadrează aceste norme în situaţii concrete ce li se potrivesc, sau invers, determină acele situaţii concrete din punct de vedere temporal cărora li se potrivesc.

Principiul fundamental care veghează aplicarea legii contravenționale în raport cu fapta ilicită săvârșită este „dispunerea legii care stabilește sancțiunea mai blândă”, o excepție de la regula efectului neretroactiv. Chiar și atunci când a fost aplicată sancțiunea din legea veche, contravenientul va executa doar în limita maximă prevăzută de legea nouă.

Dezincriminarea, în esență, este un efect direct al aplicării retroactive a legii contravenționale și presupune că faptele săvârşite înainte de intrarea în vigoare a legii noi, care nu mai impută contravenția prevăzută în legea veche, să nu mai fie sancționate deoarece nu prezintă vreun pericol social, încetând toate efectele legii contravenționale cu privire la aceste fapte.

Efectele practice ale dezincriminării legii contravenționale impun o abordare complexă din partea autorităților competente să soluționeze

cauzele contravenționale, din punct de vedere al tuturor fazelor raportului contravențional. Or, situațiile practice pot fi diferite, de la decontravenționalizarea faptei în faza de constatare a contravenției și până la faza de executare a sancțiunii contravenționale.

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. Publicată în: Monitorul Oficial Nr.1 din 12.08.1994. Republicată în: Monitorul Oficial Nr. 78 din 29.03.2016.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. Publicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 3-6, art. 15 din 16.01.2009, republicată în: Monitorul Oficial Nr. 78-84 din 17.03.2017.
3. URSUȚA, M. Dezincriminare şi decontravenţionalizare. Aspecte de drept material şi procesual. În: Universul Juridic Premium nr. 8/2020.
4. STRETEANU, F., NIȚU, D. Drept penal: partea generală. Vol. I. București: Universul Juridic, 2014, p. 123.
5. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 21 din 01.10.2018 pentru controlul constituționalității articolului 458 alin. (3) pct. 4) din Codul de procedură penală (efectul retroactiv al hotărârilor Curții Constituționale în materie de drept penal procedural) (pct. 46). Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=668&l=ro [Accesat la 25.06.2024].
6. Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită). Academia Română. Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic Gold, 2009.
7. Hotărârea C.E.D.O. Mașaev c. Republicii Moldova (nr. 6303/05, 12 mai 2009). Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127913%22]} [Accesat la 25.06.2024].